

**Соціальна медицина та
громадське здоров'я як наука.
Біостатистика як методологічна
основа аналізу та оцінки
здоров'я населення та системи
охорони здоров'я**

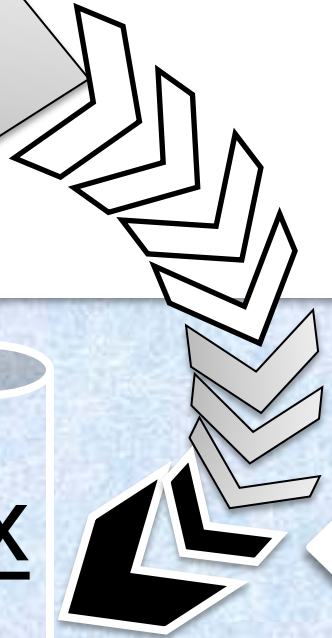
**д.мед.н.,
професор Голованова Ірина Анатоліївна**

На відміну від клінічних дисциплін,
соціальна медицина вивчає:

здоров'я не
окремих індивідів,

а

здоров'я соціальних
груп і суспільства
в цілому

На відміну від клінічних дисциплін,
соціальна медицина :

ВСТАНОВЛЮЄ ЗВ'ЯЗОК

Здоров'я

**з умовами і
способом життя
населення,**

Оскільки здоров'я населення є багатофакторним за своєю природою, то ця наука досліджує вплив:

соціальних

економічних,

екологічних,

поведінкових,

організаційних та інших

**чинників
на
формуванн
я**

**популяційного
здоров'я**

**з метою
розробки профілактичних заходів щодо його
поліпшення та оптимізації медичного
обслуговування.**

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

це наука, яка вивчає

закономірності
формування
здоров'я
населення

організацію і
діяльність
системи
охорони
здоров'я

для
розробки

методів забезпечення високого потенціалу *здоров'я населення* як
вирішального чинника розвитку суспільства

Об'єктом вивчення науки «соціальна медицина» -

**Здоров'я різних
груп населення**

**Система
охорони
здоров'я**

Основна мета вивчення соціальної медицини —

дослідження стану здоров'я населення у
взаємозв'язку

- з чинниками життя,
- якістю і доступністю медичної допомоги
та розробка рекомендацій з:
 - 1) усунення шкідливого впливу чинників
 - 2) вдосконалення медичного
обслуговування.

Назва навчальної дисципліни у різних країнах

Англомовні країни:

«громадське здоров'я» (**public health**);

«громадська охорона здоров'я» (**public health care**),

«превентивна медицина» (**preventive medicine**).

Назва навчальної дисципліни у різних країнах

Франкомовні країни

соціальна медицина (**social
medicine**),
медична соціологія (**medical
sociology**).

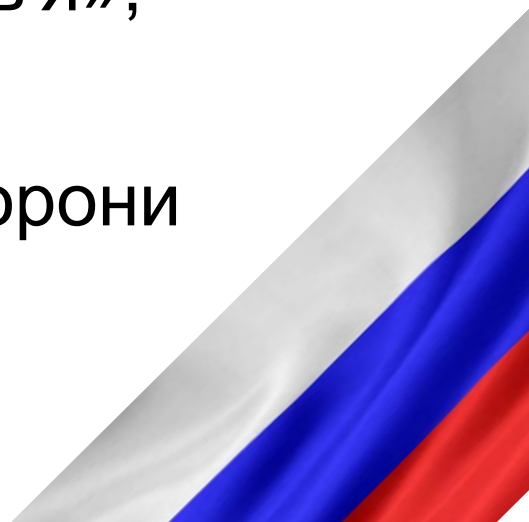

Назва навчальної дисципліни у різних країнах

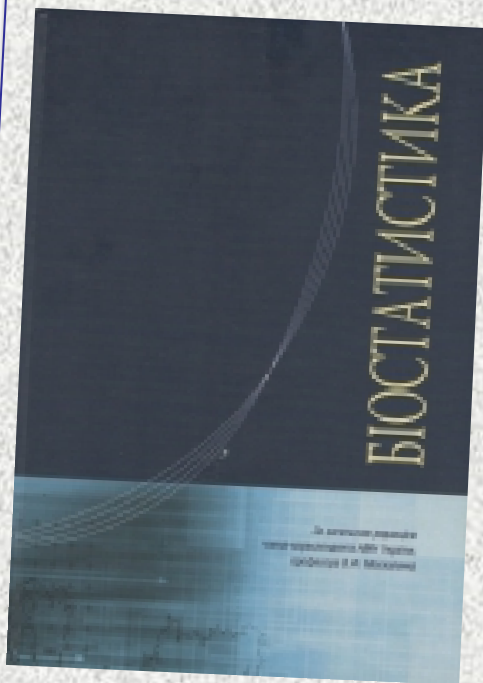
У східноєвропейських країнах

- «організація охорони здоров'я»,
- «теорія і організація охорони здоров'я»,
- «соціальна гігієна»,
- «соціальна гігієна та організація охорони здоров'я».

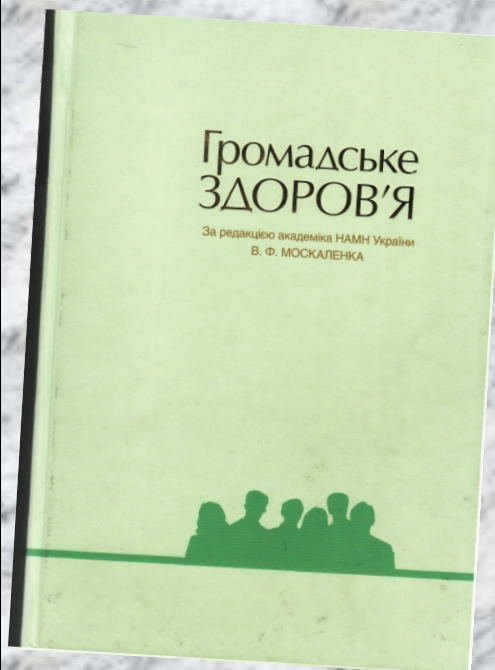

Структурно предмет поділяється на 3 розділи

Біостатистика

Здоров'я населення

Організація охорони здоров'я

Здоров'я населення оцінюється на основі аналізу
комплексу медичних показників:

демографічних

захворюваності

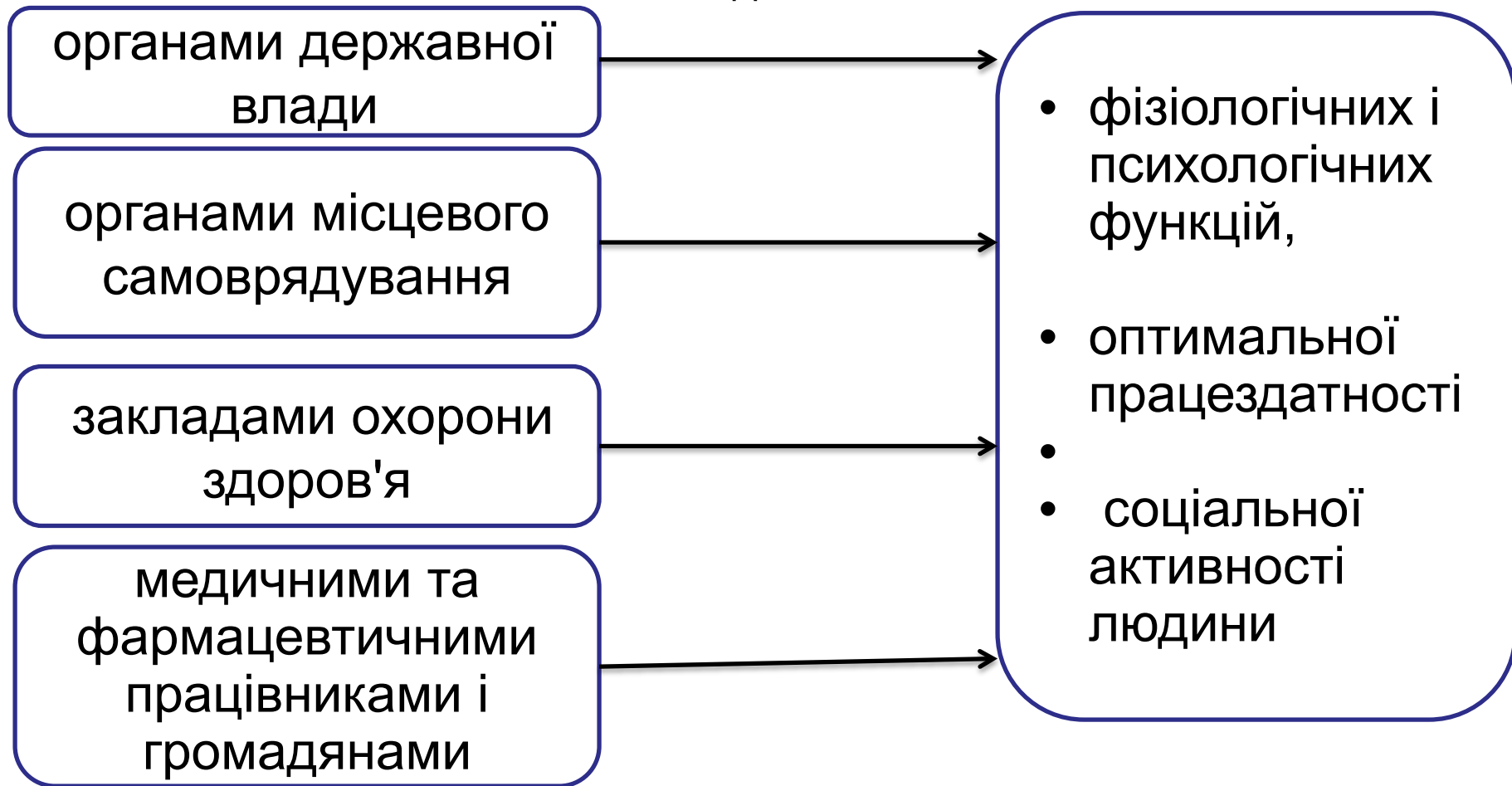
інвалідності

фізичного розвитку

Охорона здоров'я

- система заходів, які здійснюються:

з метою збереження
та відновлення

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

- Збірник медичних праць «Кодекс Гіппократа»

HIPPOCRATIS
COI, MEDICORVM OMNIVM
longè principis, opera quæ ad nos extā
omnia: per Ianū Cornarium Medicum
Physicum latīna lingua conscripta, &
denuò ex toto recognita.

Addito Indice fecundissimo.

BASILEAE, ANNO
M. D. LIIII.

Cum gratia & priuilegio Imp Ma
iestatis ad annos quinque.

Aphorismi
HIPPOCRATIS.
Græce & Latine:
JUXTA
Optimam Editionem
THEODORI JANSSONII ab
Almeloveen; Med. Doct.
Amstelædami impressam, Anno 1685.
In usum IUVENTUTIS studiose.

EDINBURGI:
In Ædibus R. FLEMING, Sumpibus JOANNIS
PATON Bibliopole in Area Parliamentaria.
M. DCC. XXVI.

Значним етапом підготовки до формування державної системи охорони здоров'я стало *введення земства*.

Земська реформа 1864 р.

Реформа створила діючу структуру з

- дільничністю,
- виїзною лікарською допомогою,
- забезпеченням фельдшерами,
- елементами безоплатності.

- Відомими представниками земства були українські лікарі М. С. Уваров, М. І. Тезяков, П. П. Кудрявцев, П. М. Діатропов, С. М. Ігумнов, А. Л. Смідович і вчені-гігієністи В. А. Субботін, А. І. Якобій, І. П. Скворцов, О. В. Корчак-Чепурківський, В. В. Фавр.

А.І. Якобій

М.І. Тезяков

П.М. Діатропов

Фабрично-заводська медицина (60-ті рр. XIX ст.)

- *Постанова 1866 р. зобов'язувала власників промислових підприємств за свій рахунок організовувати та утримувати лікарні з розрахунку одне ліжко на 100 працівників.*

Державна охорона здоров'я. (60-ті рр. XIX ст.)

- управління медичними, богоугодними та іншими установами було передано органам міського самоврядування.

- У 1737 р. в усіх губернських і найбільших повітових містах ввели посади міських лікарів.

«Про джерела і використання статистичних відомостей»,

Д. П. Журавського
написана в 1846 р.,
заклала основи наукового

- збору,
 - обробки
 - аналізу
статистичних
матеріалів
- з урахуванням
соціальної
зумовленості
суспільних явищ.

Санітарний нагляд

- Одну з перших санітарних організацій було засновано М. С. Уваровим на Херсонщині.

1891-92г. Санитарно-медицинский персонал противозидемического отряда на фоне изолятора

- Цілісну систему санітарного нагляду за містами було запропоновано професором В. А. Субботіним.

У 80-ті рр. ХІХ ст. створюються міські санітарні організації в Херсоні, Житомирі, Одесі, **Полтаві**, Катеринославі, Миколаєві, Ялті, Чернігові та Сімферополі.

Посада санітарного лікаря була виборною,
на неї запрошувалися найдосвідченіші
профілактики.

Кафедри соціальної гігієни

- *На початку 20 ст. в Німеччині, а потім і в інших країнах сформувалася дисципліна, яка отримала назву «соціальна гігієна».*

- *У 1920р. вперше було організовано кафедру соціальної гігієни в Берлінському університеті професором Альфредом Гротьян .*

В Київському університеті св. Володимира

Вивчення соціально-медичних питань і статистики розпочалось із створенням у 1871 р. **кафедри гігієни, медичної поліції, медичної географії та статистики.**

Приват-доцентом було обрано О. В. Корчака-Чепурківського.

- Він відзначився плідною діяльністю на посаді земського лікаря в різних губерніях, особливо в Херсонській.
-
- з 1906 р. читав курс «Основи соціальної гігієни і громадської медицини», започаткувавши викладання предмета як в Україні, так і загалом у Російській імперії.

Міністерство народного здоров'я та опікування

- було створено в Україні в 1918 р. одне із перших у світі
- Першим українським Міністром охорони здоров'я був Всеволод Ю. Любинський.
- У 20-х рр. ХХ ст. формуються державні органи, що займаються організацією охорони здоров'я.

У 1920—1930 рр. в Україні сформувалися два центри розвитку громадського здоров'я як науки

Київський центр, який очолював С. С. Каган, виховав Б. М. Шкляра, І. І. Овсієнко, К. Ф. Дупленка, Є. Я. Беліцьку, Л. Г. Лекарева та інших.

Харківський центр на чолі з С. А. Томіліним висунув М. Г. Гуревича, З. А. Гуревича, І. Арнольдї, А. М. Меркова, П. Т. Петрова, С. М. Єкеля та інших.

У 1923 - 1924 рр. було організовано кафедри соціальної медицини (гігієни)

- Харківському,
- Київському
- Дніпропетровському медичних інститутах.

РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ 30-Х РОКІВ

- На початок 30-х років був накопичений значний досвід розробки теорії і практики соціальної гігієни.
- Але з середини 30-х років соціальна гігієна як наука стала предметом жорсткої критики існуючої в той час адміністративно-командної системи.
- Спочатку були закриті всі науково-дослідні інститути, а в травні 1941 року кафедри **«соціальної гігієни»** були перейменовані в кафедри **«організації охорони здоров'я»**, що і визначило відповідне коло їх задач.
- На 25 років було заборонено не тільки проводити соціально-медичні дослідження, але і викладати такий предмет.

В 1966 році соціальна гігієна була відтворена як наука і предмет викладання, кафедри перейменовані в кафедри **«соціальної гігієни і організації охорони здоров'я»**.

- Наша кафедра виникла від першої в Україні кафедри соціальної гігієни Харківського медичного університету.

С.З. Ткаченко
*Директор 2-го Харківського
медичного інституту
1936 - 1940*

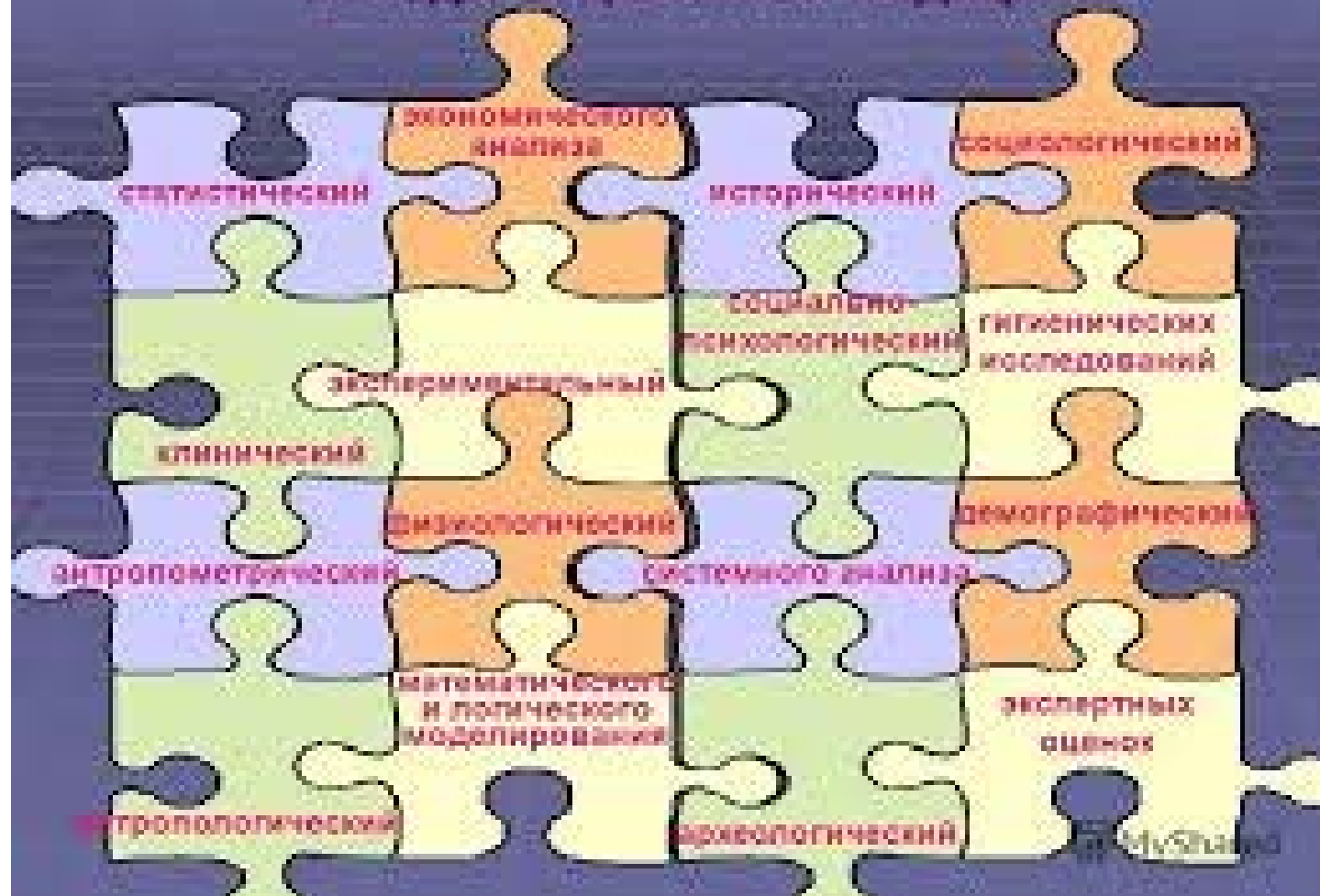
Санік
Володимир Йосипович
доцент, к.м.н.

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

1. Епідеміологічний
2. Статистичний
3. Історичний – дозволяє досліджувати еволюцію явищ, які вивчаються, порівнювати і прогнозувати
4. Експериментальний – апробуються нові форми медичного обслуговування, нові типи закладів охорони здоров'я
5. Експертних оцінок – застосовується при вивченні якості та результативності медичної допомоги.
6. Соціологічний
7. Системний аналіз і підхід – методологія комплексного вивчення системи.

МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ

Метод експертних оцінок

Методи проведення експертних оцінок

Індивідуальний

Інтерв'ювання

Аналітичний спосіб

Груповий

Метод Дельфі

Метод «мозкової атаки»

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ МЕТОД

Основна мета епідеміології полягає у вивченні закономірностей виникнення хвороб у населення, яке протягом життя підлягало дії численних факторів та обставин, низка з яких має важливе етіологічне значення.

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ МЕТОД

це сукупність методичних прийомів, за допомогою яких вивчаються:

- причини
- умови (чинники ризику)
- механізми формування захворюваності серед населення (сукупного, за групами, територіями та у часі)

з метою обґрунтування заходів профілактики й оцінювання їх ефективності.

Структура епідеміологічного методу

*дескриптивні
прийоми*

*аналітичні
прийоми*

МЕТА ДЕСКРИПТИВНОГО МЕТОДУ (описово-оціночні, описова епідеміологія)

Вивчення

- поширеності захворювань
- інших характеристик здоров'я популяції
- встановлення факторів, з якими порушення, можливо, пов'язані.

за

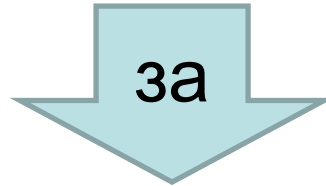
групами ризику
(хто хворіє)

за

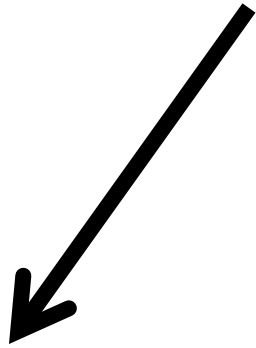
за територіями
(де виникає)

за

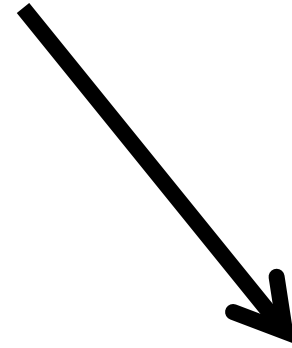

часом
(коли виникає)

Мета аналітичної епідеміології

Оцінка гіпотез про
чинники ризику;

Визначення напрямків
профілактики у
відповідності до
чинників ризику

Плани дослідження в аналітичній епідеміології

- 1) Випадок- контроль
- 2) Когортні дослідження

Випадок- контроль

	Випадок	Контроль
Наявність чи відсутність факторів	Особи з хворобою	Особи без хвороби

Характерні риси плану “Випадок-контроль”

1. Причина та її наслідок виникли перед початком спостереження
2. Вивчення проводиться у напрямку від наслідку до причини
3. Для прийняття чи відхилення гіпотези використовується контрольна група.

Когортні дослідження

Когорта – група осіб, які характеризуються спільними рисами чи експозицією протягом певного проміжку часу.

Когóрта (лат. *cohors*, букв. «відгороджене місце»)

Характерні риси плану “Когортних досліджень”

1. Когорти визначаються перед виникненням захворювання, що підлягає вивченню
2. Дослідна група підлягає динамічному спостереженню протягом певного періоду часу для визначення частоти виникнення хвороби серед її представників
3. Спостереження спрямоване від причини до наслідку

Основний план когортних досліджень

Когорта	Хвороба		Всього
	Є	Немає	
З експозицією до підозрюваного етіологічного фактору	a	b	a+b
Без експозиції до підозрюваного етіологічного фактору	c	d	c+d

Якщо

$$a/a+b > c/c+d,$$

то гіпотеза про існування асоціації
між хворобою і підозрюваним
фактором підтверджується

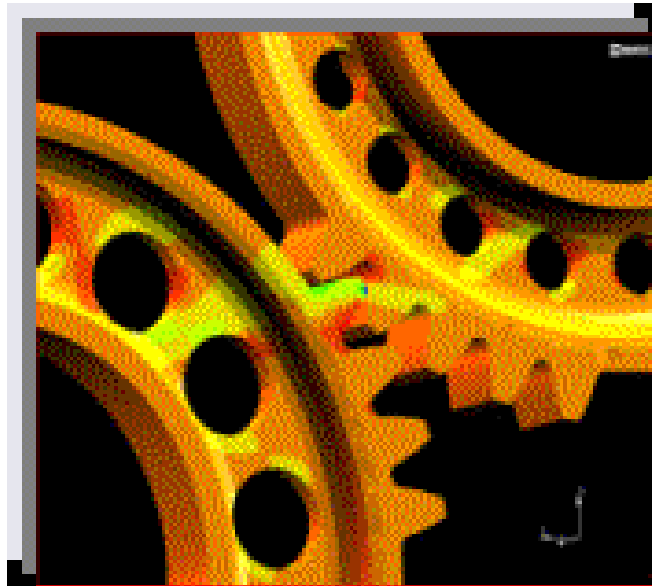
СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ

- науковий метод пізнання, який дає можливість установити структурні зв'язки між елементами системи.

Систéма

- (грецька σύστημα — ціле, яке складається із частин; об'єднання) — кількість елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним, і утворюють певну цілісність, єдність

Соціальна медицина

- займається вивченням закономірностей суспільного здоров'я і факторами які його визначають